

Sport op basisscholen

Onderzoek naar de effecten van de inzet van
combinatiefunctionarissen en vakleerkrachten
bewegingsonderwijs op de motorische ontwikkeling en fysieke
activiteit van kinderen van de basisschool

**Sport
Fryslân**

Colofon**Titel****Onderzoek en rapportage**

Wouter de Groot Msc

Drs. Eralt Boers

Een rapportage voor de Sport Fryslân ontwikkeld door Kennispraktijk (www.kennispraktijk.nl). Kennispraktijk adviseert bedrijven, overheden en instellingen die zich bezighouden met sport & bewegen, onderwijs en gezondheid.

© oktober 2013

Opdrachtgever

Sport Fryslân

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Onderzoeksmethoden	3
3. Context deelnemende scholen	5
4. Kenmerken deelnemende kinderen	8
5. Resultaten Movement ABC	10
6. Resultaten SOFIT (System for Observing Fitness Instruction Time)	14
7. Resultaten vragenlijst sport en bewegen	16
7.1 Lidmaatschap sportvereniging	16
7.2 Naschoolse sport en sport in de buurt	17
7.3 Buitenspelen.....	19
7.4 Schoolgym	20
7.5 Overig beweeggedrag	21
7.6 Nederlandse Norm Gezond Bewegen, Fitnorm en Combinorm.....	22
8. Samenvattende conclusies	24
Bijlagen	25

1. Inleiding

Sport op Basisscholen moet er voor zorgen dat meer kinderen goed en voldoende bewegen door extra uren gymonderwijs en de inzet van professioneel geschoolde vakleerkrachten bewegingsonderwijs. Het doel van Sport op Basisscholen is om, onder leiding en/of begeleiding van een professionele leerkracht bewegingsonderwijs, lessen bewegingsonderwijs te verzorgen, zodat de kwaliteit van de lessen wordt gewaarborgd. Daarnaast worden (naschoolse) sportactiviteiten georganiseerd in samenwerking met (lokale) sportverenigingen om de kennismaking met en doorstroming naar sportclubs te bevorderen.

De 35 vakleerkrachten van Sport op Basisscholen bereiken momenteel:

- bijna 27.000 leerlingen (44% van de Friese basisschoolleerlingen)
- 220 basisscholen (47% van de Friese basisscholen)
- 13 gemeenten (48% van de Friese gemeenten)

Deze cijfers laten zien hoeveel basisscholen en hoeveel leerlingen in Friesland baat hebben bij de inzet van vakleerkrachten in het basisonderwijs. De Friesland Zorgverzekeraar, de deelnemende gemeenten en het ministerie van VWS zorgen elk voor een deel van de financiering van deze vakleerkrachten.

Om zicht te krijgen op (1) de effecten van Sport op Basisscholen, (2) de inzet van vakleerkrachten bewegingsonderwijs en (3) de kwaliteit van de lessen bewegingsonderwijs en naschoolse sport- en beweegactiviteiten, is het van belang dat er effectonderzoek wordt uitgevoerd. In opdracht van De Friesland Zorgverzekeraar en Sport Fryslân wordt dit onderzoek uitgevoerd door onderzoeks- en adviesbureau Kennispraktijk. In het onderzoek wordt gekeken naar beweeggedrag, gezondheid, leefstijl, houding ten opzichte van bewegen en motorische vaardigheden van basisschoolkinderen en op de kwaliteit en kwantiteit van de lessen bewegingsonderwijs tijdens school en de sportactiviteiten tijdens en na school.

Aan het einde van het schooljaar 2011-2012 is een 0-meting uitgevoerd op zes basisscholen in Friesland. In het schooljaar 2012-2013 (mei/juni) is voorliggende 1-meting uitgevoerd op negen scholen. In onderstaande tabel wordt dit schematisch weergegeven.

Tabel 1: deelnemende scholen

School	Deelname 0-meting (ja/nee)	Deelname 1-meting (ja/nee)
1. EA Borgerschool	Ja	Ja
2. De Westermarskoalle	Ja	Nee
3. It Haskerfjild	Ja	Ja
4. St. Ludgerusskoalle	Ja	Ja
5. De Letterbeam	Ja	Nee
6. De Toekomst	Ja	Alleen SOFIT + vragenlijsten
7. De Bron	Nee	Ja
8. De Fontein	Nee	Ja
9. De Tarrissing	Nee	Ja
10. De Wynroas	Nee	Ja
11. It Funemint	Nee	Ja

Alle negen scholen die hebben deelgenomen aan de 1-meting is gevraagd om een vragenlijst in te vullen over sport en bewegen op school. Door bijzondere omstandigheden hebben De Toekomst en De Tarrissing geen vragenlijst ingevuld. Deze scholen worden in de volgende metingen wel gewoon meegenomen.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk (2) zal eerst een uiteenzetting worden gegeven van de gebruikte onderzoeksmethoden, alvorens in hoofdstuk drie een korte contextomschrijving wordt gegeven van de zeven scholen die de contextvragenlijst hebben ingevuld. De daaropvolgende hoofdstukken (5, 6 en 7) vormen de kern van de rapportage. Daarin worden de resultaten besproken. In hoofdstuk acht wordt afgesloten met enkele samenvattende conclusies.

2. Onderzoeksmethoden

Omdat Sport op Basisscholen loopt van 2011-2015 is gekozen voor een longitudinale opzet, zodat scholen en kinderen over een langere periode gevolgd kunnen worden in hun ontwikkeling. In het eerste jaar worden 2 groepen gemeten, te weten groep 5 en groep 8. Gedurende de onderzoeksperiode zal groep 8 steeds gemeten worden, ieder jaar komt er een extra 'tussengroep' bij.

Onderstaande tabel geeft weer hoe dit wordt opgebouwd. In 2013-2014 worden voor het eerst alle 4 de leerjaren gemeten. In 2014-2015 gebeurt dit nogmaals omdat dan de oorspronkelijke groep 5 uit 2011-2012 in groep 8 zit.

Tabel 2: deelnemende groepen

Schooljaar	Leerjaar	5	6	7	8
2011-2012					
2012-2013					
2013-2014					
2014-2015					

De testbatterij is de eerste keer (0-meting) afgenomen bij aanvang het eind van het schooljaar 2011-2012 (juni 2012). De tweede herhalingsmeting heeft plaatsgevonden aan het eind van schooljaar 2012-2013.

De testbatterijen worden uitgevoerd door studenten van de vakopleiding Leraar lichamelijke opvoeding (ALO) van de Hanze Hogeschool Groningen. Zij worden daarin begeleid door docenten en het lectoraat van deze opleiding. De testbatterij bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Vragenlijst kinderen

In deze vragenlijst worden de kinderen bevraagd op hun beweggedrag, gezondheid en leefstijl. De vragenlijst geeft onder andere antwoord op de vraag aan hoe vaak kinderen bewegingsonderwijs hebben, buitenspelen, sporten bij een club, deelnemen aan naschoolse sport/wijksport en hoe ze zich van en naar school verplaatsen. Ook worden vragen gesteld die ingaan op de inhoud van de lessen bewegingsonderwijs, leefstijl en gezond gedrag.

2. Context vragenlijst scholen

De context vragenlijst voor scholen wordt gebruikt om verschillende contexten van beweeg(on)mogelijkheden in en om een school in kaart te brengen. Vragen die gesteld worden gaan onder andere in op het aantal lessen

bewegingsonderwijs, naschoolse activiteiten, samenwerkingsverbanden met sportverenigingen, de inhoud van de lessen bewegingsonderwijs etc. Op alle scholen zal een verdiepend interview plaatsvinden om onder andere de visie van de school op bewegen in kaart te brengen.

3. Fysieke activiteit

Om te bepalen of de fysieke activiteit¹ in de les bewegingsonderwijs met een vakdocent verschilt van een les bewegingsonderwijs met een groepsleerkracht, worden kinderen geobserveerd aan de hand van de SOFIT methode². Hiermee wordt bepaald hoeveel gemiddelde tot zware fysieke inspanning er tijdens de gymles is geleverd.

4. Motorische vaardigheid

Om te bepalen of de motorische vaardigheden van kinderen die les krijgen van een vakdocent bewegingsonderwijs verschilt van kinderen die les krijgen van een groepsleerkracht, worden deze vaardigheden gemeten door middel van het Movement-ABC. Hiermee wordt bepaald of kinderen een achterstand hebben in motorische vaardigheden.

¹ Mate van inspanning van kinderen

² SOFIT (System for Observing Fitness Instruction Time) is een observatiemethode die de tijd die leerlingen in gemiddelde tot zware fysieke activiteit doorbrengen tracht te kwantificeren tijdens de les L.O. De context van de les en het gedrag van de docent worden tevens meegenomen in de observatie.

3. Context deelnemende scholen

Bij de 1-meting zijn negen basisscholen betrokken, verspreid over de provincie Friesland. De scholen hebben allemaal hun eigen karakter en context. Deze context is van belang voor het interpreteren van de onderzoeksresultaten. Immers, kinderen die op een school zitten in een sportieve omgeving met een sterke sportinfrastructuur, hebben meer kansen en mogelijkheden om te sporten dan kinderen van een school waar dat niet het geval is. Indien er opvallende, dan wel afwijkende resultaten uit het onderzoek komen, kan de context eraan worden gelegd. In onderstaande figuur wordt weergegeven waar de scholen zich in de provincie bevinden. Vervolgens wordt voor zeven scholen een korte omschrijving gegeven van de context. Zoals eerder aangegeven konden twee scholen door bijzondere omstandigheden de vragenlijst niet invullen.

Figuur 1: verdeling deelnemende scholen over provincie Friesland

Dr. E.A. Borgerschool

De Dr. E.A. Borgerschool staat in de wijk Zuiderveld in Joure. De school telt ongeveer 195 leerlingen die verdeeld zijn over 8 groepen. Op de Dr. E.A. Borgerschool is sinds augustus 2010 een combinatiefunctionaris sport actief. Zijn taak is om vooral om contacten te leggen en te onderhouden met andere sectoren zoals sportverenigingen. De gymlessen op de E.A. Borgerschool worden verzorgd door de groepsleerkracht en door studenten Sport & Bewegen van het CIOS. De studenten worden daarbij begeleid door de

combinatiefunctionaris of de groepsleerkracht. Tijdens de gymlessen staat voorop dat kinderen plezier beleven aan de les. Daarnaast vindt de E.A. Borgerschool het belangrijk dat de bewegingsbekwaamheid en fysieke ontwikkeling van kinderen wordt bevorderd. Minder waarde wordt gehecht aan het ontdekken van de eigen sportieve mogelijkheden. Toch wordt wel samengewerkt met sportverenigingen omdat dit volgens de school een mooie aanvulling is op het eigen onderwijsprogramma.

It Haskerfjild

It Haskerfjild is een christelijke basisschool in Joure. De school telt 280 leerlingen die verdeeld zijn over 8 groepen. Op It Haskerfjild is een combinatiefunctionaris actief. De belangrijkste taak van deze combinatiefunctionaris is het coachen, begeleiden en opleiden van groepsleerkrachten. De gymlessen worden verzorgd door de groepsleerkracht en door studenten Sport & Bewegen van het CIOS. In groep 3 t/m 8 is de combinatiefunctionaris één keer per week betrokken bij de gymlessen. Tijdens de gymlessen is het vooral belangrijk dat kinderen plezier hebben. Ook hecht It Haskerfjild veel waarde aan de sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen tijdens de gymlessen en het ontdekken van de eigen sportieve mogelijkheden. Sportverenigingen bieden volgens de school een mooie kans om deze doelen te realiseren, dus werken ze hier sinds kort wat meer mee samen.

St. Ludgerusschool

De St. Ludgerusschool is een Rooms-Katholieke basisschool in Balk. Er gaan 97 kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar naar toe. Op de St. Ludgerusschool is sinds september 2011 een combinatiefunctionaris sport actief. Als belangrijkste taak heeft de combinatiefunctionaris het verzorgen van één van de gymlessen die aan de groepen 3 t/m 8 worden gegeven. De andere les wordt door de groepsleerkracht gegeven. Ook worden CIOS-studenten ingezet die worden begeleid door de combinatiefunctionaris. Tijdens de gymlessen staat het plezier van kinderen voorop. Ook is een doel om kinderen kennis te laten maken met de mogelijkheden van sport en spel. Daarbij wordt intensief en succesvol samengewerkt met naburige sportverenigingen.

De Bron

De Bron is een christelijke basisschool in Damwoude. De school telt 137 leerlingen die verdeeld zijn over 8 groepen. Op de Bron is geen combinatiefunctionaris of vakleerkracht bewegingsonderwijs werkzaam. De lessen bewegingsonderwijs worden door een student Lichamelijke Opvoeding van het Hanze Instituut voor Sportstudies en door de groepsleerkracht verzorgd. CBS De Bron hecht veel waarde aan kwaliteitsvol bewegingsonderwijs (aandacht voor pedagogiek, didactiek en methodiek tijdens de les). Met name het plezier, het bevorderen van veelzijdige bewegingsbekwaamheid en sociale en emotionele vorming krijgen daarbij extra aandacht. De samenwerking met sportverenigingen in de nabije omgeving van de school wordt als een mooie aanvulling gezien, maar de school ziet wel in dat sportverenigingen (vaak) over te weinig kader beschikken om activiteiten te kunnen verzorgen.

De Fontein

De Fontein is een christelijke basisschool in Damwoude. Op de school zitten 190 kinderen. Op De Fontein is geen combinatiefunctionaris of vakleerkracht bewegingsonderwijs werkzaam. De lessen bewegingsonderwijs worden door een student Lichamelijke Opvoeding van het Hanze Instituut voor Sportstudies en door de groepsleerkracht verzorgd. Het profiel van De Fontein vertoont veel overeenkomsten met het profiel van De Bron. Ook hier wordt veel waarde gehecht aan kwaliteitsvol bewegingsonderwijs met aandacht voor pedagogiek, didactiek en methodiek tijdens de les. Met name het plezier, het bevorderen van veelzijdige bewegingsbekwaamheid en sociale en emotionele vorming krijgen daarbij extra aandacht. Samenwerking met sportverenigingen zou volgens de school een prachtige manier zijn om een variëteit aan sport te kunnen aanbieden. Een probleem is volgens de school echter dat verenigingen vaak op werkende vrijwilligers draaien en zijn dus niet beschikbaar onder schooltijd. Dat zorgt ervoor dat die samenwerking nog maar mondjesmaat tot stand komt.

De Wynroas

De Wynroas is een christelijke basisschool in Wouterswoude. De school telt 149 leerlingen die verdeeld zijn over 8 groepen. Op de Wynroas is geen combinatiefunctionaris of vakleerkracht bewegingsonderwijs actief en dus worden de lessen bewegingsonderwijs door een student Lichamelijke Opvoeding van het Hanze Instituut voor Sportstudies of door de groepsleerkracht verzorgd. Tijdens de les staat het plezier, het bevorderen van veelzijdige bewegingsbekwaamheid en sociale en emotionele vorming centraal. De Wynroas is net gestart met incidenteel trainers van sportverenigingen mee te vragen naar schooltoernooien. Omdat deze samenwerking pas recent is opgestart, kon de school nog niets zeggen over hun ervaringen tot nu toe.

It Fûnemint

It Fûnemint is een katholieke basisschool uit Wommels. Op de school zitten 161 leerlingen. In juni 2008 heeft de school de Brede School Wommels betrokken. Binnen de brede school zijn de volgende partijen gehuisvest: KBS It Fûnemint, OBS De Opslach, PSZ (peuterspeelzaal), Kinderopvang ZWF, Thuiszorg, Openbare Bibliotheek en Muziekschool Ritmyk. Op It Fûnemint is geen combinatiefunctionaris of vakleerkracht bewegingsonderwijs werkzaam. De lessen bewegingsonderwijs worden door CIOS-studenten en de groepsleerkracht verzorgd. De groepsleerkracht begeleidt de studenten van het CIOS. Het belang van goed bewegingsonderwijs wordt wel onderkend. Dit blijkt onder andere uit het feit dat de school het belangrijk vindt dat kinderen zich motorisch goed ontwikkelen en hun veelzijdige bewegingsbekwaamheid goed ontwikkelen. Er wordt door de school met succes samengewerkt met sportverenigingen uit de omgeving.

4. Kenmerken deelnemende kinderen

Negen scholen hebben deelgenomen aan de 1-meting in het schooljaar 2012-2013. Op zeven scholen zijn vragenlijsten afgenomen onder de kinderen. Op de andere twee scholen was dit om logistieke redenen dit jaar niet mogelijk. In totaal hebben 390 kinderen deelgenomen aan het onderzoek. In de onderstaande tabel een overzicht van de kenmerken van alle kinderen. Ter vergelijking zijn de kenmerken van de deelnemende kinderen van de 0-meting ook opgenomen in de tabel. Dit zijn niet dezelfde leerlingen als in de 1-meting.

Tabel 3 Kenmerken van alle deelnemende kinderen 0-meting en 1-meting

Kenmerk	0-meting	1-meting
Aantal deelnemers	247	390
Geslacht		
• Jongen	50,2%	49,0%
• Meisje	49,8%	51,0%
Leeftijd		
• Gemiddeld	10,0 jaar	10,0 jaar
• Range	8 jaar – 13 jaar	8 jaar – 13 jaar
Scholen		
• EA Borgerschool	21,5%	20,0%
• Westermarskoalle	23,9%	-
• It Haskerfjild	24,7%	26,7%
• St. Ludgerusskoalle	12,1%	9,7%
• De Letterbeam	9,3%	-
• De Toekomst ³	8,5%	-
• De Fontein	-	11,8%
• De Tarissing	-	7,9%
• De Bron	-	11,8%
• De Wynroas	-	12,1%
Groep		
• Groep 5	55,1%	40,3%
• Groep 6		20,0%
• Groep 8	44,9%	39,7%
Lengte	1,48 cm	1,48 cm
Gewicht	39,1 kg	38,5 kg
Body Mass Index (BMI)⁴	17,5 kg/m ²	17,3 kg/m ²
BMI categorieën⁵		
• Ernstig ondergewicht	1,3%	1,3%
• Ondergewicht	9,6%	11,2%
• Normaal gewicht	71,7%	74,2%
• Overgewicht	14,6%	11,4%
• Obesitas	2,9%	1,9%

³ Om logistieke redenen heeft dit jaar geen mABC plaatsgevonden op De Toekomst. Hierdoor is de school in bovenstaande overzicht niet opgenomen. De resultaten op de SOFIT en de vragenlijst zijn wel opgenomen in de rapportage.

⁴ Categorieën op basis van leeftijd en geslacht (CBO, K. v. d. G. (2008). *Diagnostiek en behandeling van obesitas bij volwassenen en kinderen*. Alphen aan den Rijn: Van Zuiden.)

⁵ Uit literatuuronderzoek blijkt dat percentages over gewicht via de methode van zelfrapportage achterblijven bij de methode van fysieke meting. Met andere woorden: jongeren onderschatten hun eigen gewicht en overschatten hun lengte. Hiermee moet rekening worden gehouden bij de interpretatie van de resultaten.

In de onderstaande tabel zijn de BMI categorieën apart weergegeven voor de zeven deelnemende scholen.

Tabel 4 Indeling in BMI categorieën per deelnemende school 1-meting

	<i>Ernstig ondergewicht</i>	<i>Ondergewicht</i>	<i>Normaal gewicht</i>	<i>Overgewicht</i>	<i>Obesitas</i>
<i>EA Borgerschool</i>	1,3%	7,8%	77,9%	9,1%	3,9%
<i>It Haskerfjild</i>	2,0%	13,7%	78,4%	4,9%	1,0%
<i>St. Ludgerusskoalle</i>	0,0%	16,2%	81,1%	2,7%	0,0%
<i>CBS De Fontein</i>	0,0%	0,0%	62,2%	31,1%	6,7%
<i>De Tarissing</i>	3,3%	3,3%	76,7%	16,7%	0,0%
<i>De Bron</i>	0,0%	16,7%	73,8%	9,5%	0,0%
<i>De Wynroas</i>	2,3%	18,6%	62,8%	16,3%	0,0%

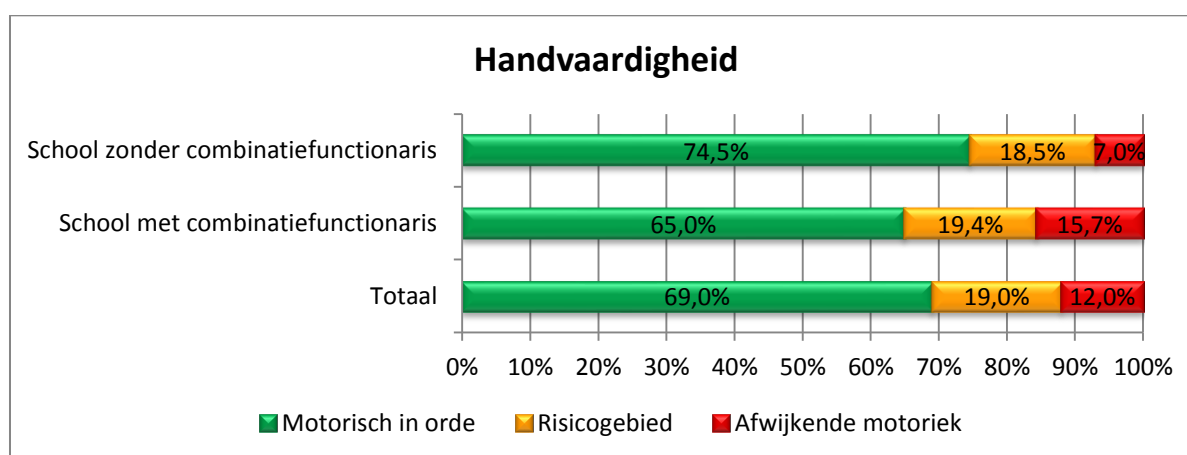
5. Resultaten Movement ABC

Om de motorische vaardigheden van de kinderen te meten, is gebruik gemaakt van de tweede versie van de Movement Assessment Battery for Children (mABC-2). Er worden op basis van acht verschillende onderdelen standaardscores berekend op de onderdelen handvaardigheid, balvaardigheid, balansvaardigheid. In de onderstaande tabel is een overzicht gegeven van deze gemiddelde scores op handvaardigheid, balvaardigheid, balansvaardigheid en totaal. Dit is gedaan voor het totaal en per school. Achter de naam van de school wordt met een + of – aangegeven of er wel (+) of geen (-) combinatiefunctionaris actief is.

Tabel 5 Gemiddelde standaardscores 1-meting (handvaardigheid, balvaardigheid en totaal)

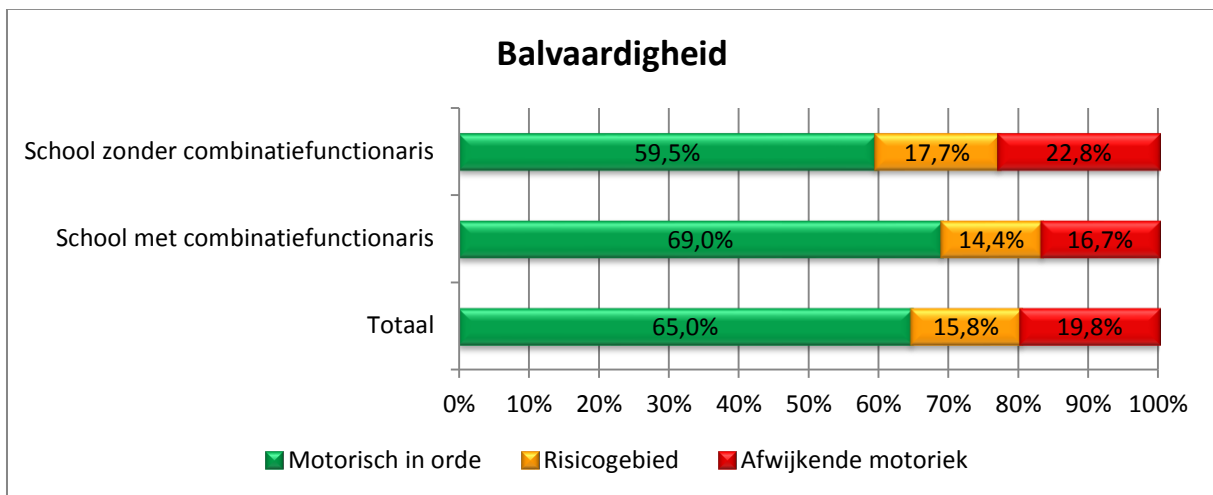
	<i>Hand</i>	<i>Bal</i>	<i>Balans</i>	<i>Totaal</i>
<i>EA Borgerschool (+)</i>	8,35	9,23	8,79	8,37
<i>It Haskerfjild (+)</i>	8,96	8,42	9,04	8,35
<i>St. Ludgeruskoalle (+)</i>	9,51	7,57	9,57	8,54
<i>CBS De Fontein (-)</i>	9,58	7,33	7,60	7,60
<i>De Tarissing (-)</i>	10,50	8,93	9,30	9,43
<i>De Bron (-)</i>	10,00	9,20	9,02	9,44
<i>De Wynroas (-)</i>	8,64	7,00	7,00	6,64
Totaal	9,17	8,34	8,65	8,30

De standaardscores van de mABC-2 kunnen met behulp van normtabellen omgezet worden in percentielscores. Op basis van de stoplicht methode van de mABC-2 kan worden bepaald of een kind volgens de testresultaten motorisch in orde is (> 16^e percentiel), zich in het risicogebied bevindt voor een afwijkende motoriek (6^e – 16^e percentiel) of een afwijkende motoriek heeft (< 6^e percentiel). Hierbij betekent groen dat de motorische score in orde is, oranje betekent een score in het risicogebied en rood geeft het gebied van afwijkende motoriek aan. In de onderstaande figuren zijn deze resultaten weergegeven voor handvaardigheid, balvaardigheid, balansvaardigheid en de totaalscore op de mABC-2.

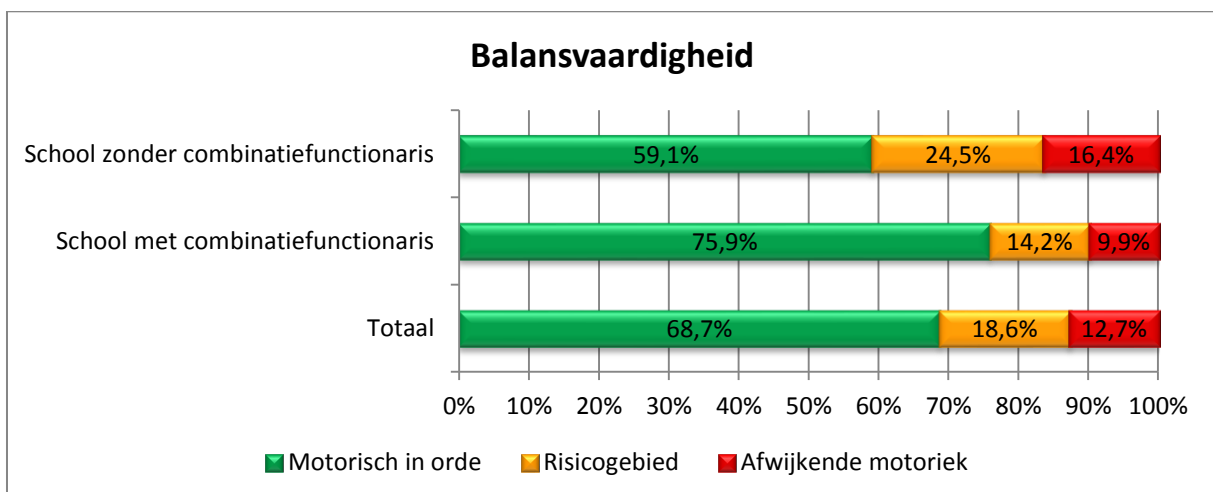
Figuur 2 Motorisch functioneren volgens stoplicht-methode voor Handvaardigheid, 1-meting.

Figuur 2 laat zien dat op een school *zonder* combinatiefunctionaris meer kinderen motorisch in orde zijn als wordt gekeken naar handvaardigheid dan op een school *met* combinatiefunctionaris. Dit valt te verklaren doordat handvaardigheid (fijne motoriekoefeningen zoals munten in een doos leggen, pinnen plaatsen, pinnen verplaatsen en pinnen draaien) tijdens gymlessen niet of nauwelijks wordt geoefend. Het verschil tussen kinderen die les krijgen van een combinatiefunctionaris en kinderen die les krijgen van een groepsleerkracht is hierdoor minder relevant.

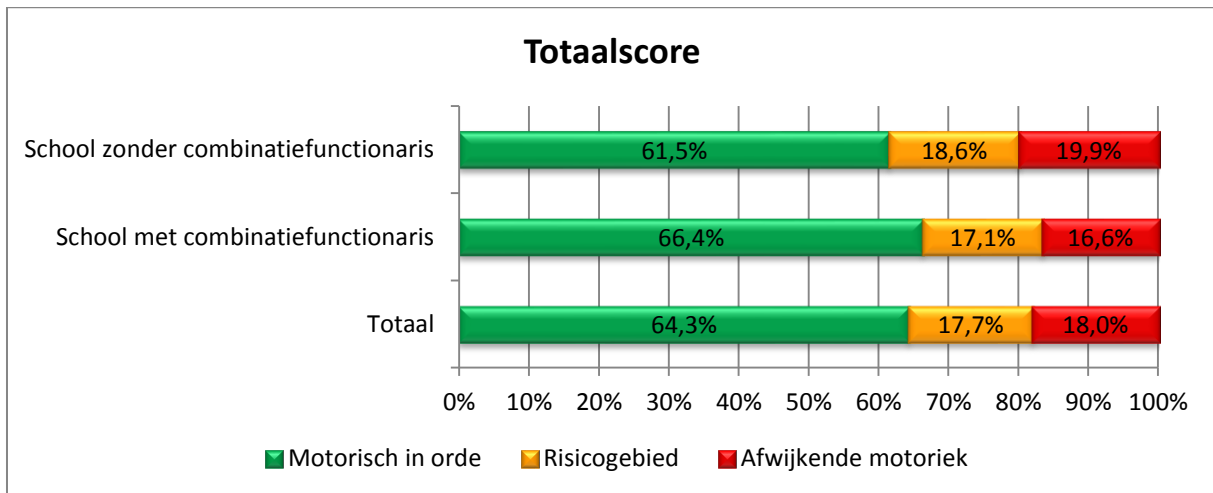
Figuur 3 Motorisch functioneren volgens stoplicht-methode voor Balvaardigheid.

Uit figuur 3 valt op te maken dat op een school *met* combinatiefunctionaris meer kinderen motorisch in orde zijn als wordt gekeken naar balvaardigheid dan op een school *zonder* combinatiefunctionaris (>10%). Klaarblijkelijk besteden combinatiefunctionarissen meer aandacht aan oefeningen zoals het vangen van een pittenzak, bal stuiten, bal kaatsen en bal in een doel rollen.

Figuur 4 Motorisch functioneren volgens stoplicht-methode voor Balansvaardigheid.

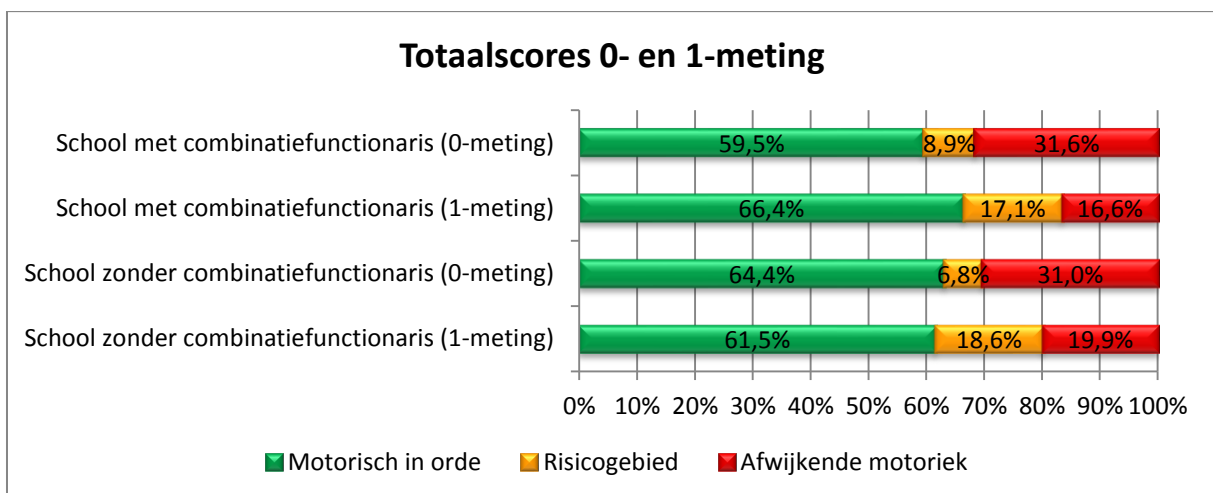
Figuur 4 laat zien dat op een school *met* combinatiefunctionaris (veel) meer kinderen motorisch in orde zijn als wordt gekeken naar balansvaardigheid dan op een school *zonder* combinatiefunctionaris. Dit valt te verklaren doordat balansvaardigheid (statisch en dynamisch evenwicht) tijdens gymlessen een belangrijk onderdeel vormen van een les die wordt gegeven door een combinatiefunctionaris.

Figuur 5 Motorisch functioneren volgens stoplicht-methode voor Totaalscore mABC.

Het totaalbeeld (figuur 5) geeft een mooi overzicht van de totaalscore op de mABC en de verschillen tussen scholen zonder en met combinatiefunctionaris. Hieruit valt op te maken dat kinderen op scholen met een combinatiefunctionaris vaker motorisch in orde zijn en minder vaak een afwijkende motoriek hebben dan kinderen op een school zonder combinatiefunctionaris.

In onderstaande figuur worden de totaalscores voor scholen met en zonder combinatiefunctionarissen voor de 0- en 1-meting onder elkaar gezet.

Figuur 6 totaalscores 0- en 1-meting

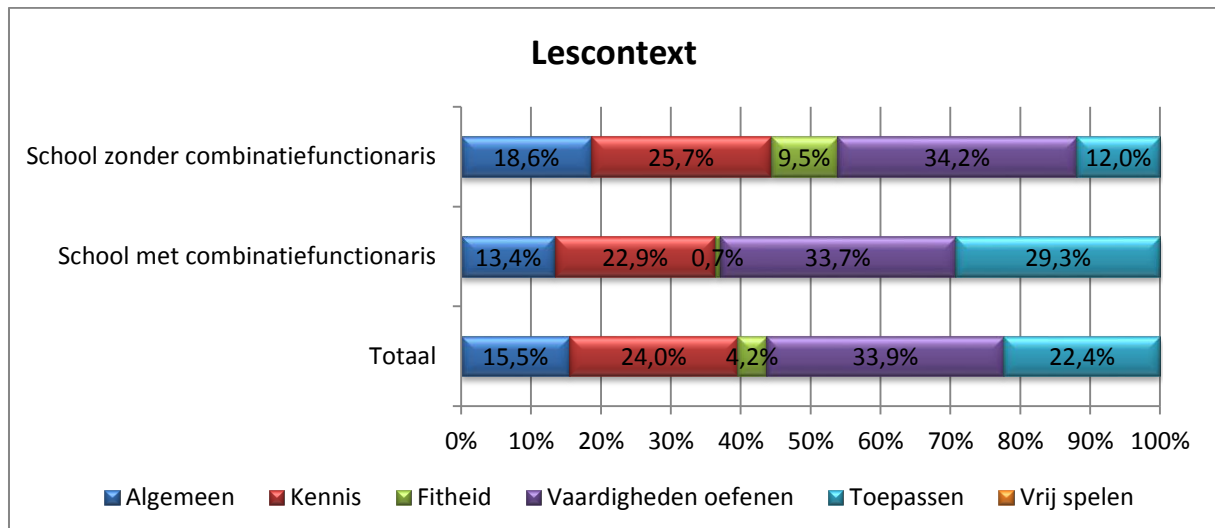
Figuur 6 laat zien dat op scholen met een combinatiefunctionaris het aantal kinderen dat motorisch in orde is groter is geworden, maar vooral dat het aantal kinderen met een afwijkende motoriek is afgenomen. Op scholen zonder combinatiefunctionaris is het percentage kinderen dat motorisch in orde is redelijk gelijk gebleven. Wel is het percentage kinderen met een afwijkende motoriek lager geworden.

6. Resultaten SOFIT (System for Observing Fitness Instruction Time)

Tijdens een reguliere gymnastiekles zijn op alle scholen de kinderen geobserveerd volgens de SOFIT-methode. Daarbij wordt zowel de lescontext als de lichamelijke activiteit van een leerling geobserveerd. Bij het observeren van de lescontext worden de volgende onderdelen bekeken:

- **Algemeen:** teams/groepjes samenstellen, veranderen van materiaal, van de ene plaats naar de andere gaan, naar plaats begeven waar activiteit plaatsvindt, leerkracht die uitleg geeft i.v.m. organisatie (wat er gaat gebeuren, wat de leerlingen nu moeten doen bv. naar startlijn wandelen/lopen),
- **Kennis:** uitleg en inkleding van de activiteiten bv. verhaal vertellen over de techniek, strategie (bv. spel stoppen en richtlijnen geven hoe spel kan verbeteren), regels, sociaal gedrag
- **Fitheid:** activiteiten met als doel het verbeteren van de fitheid (in termen van uithouding, kracht, lenigheid, ...)
- **Vaardigheden oefenen:** Activiteiten met als hoofddoel: oefenen, verfijnen, uitbreiden van vaardigheden zoals danspassen leren of een lay-up aanleren
- **Toepassen:** in spelvorm / competitieve vorm zoals een volleybalspel of danscombinatie toepassen van vaardigheden
- **Vrij spelen**

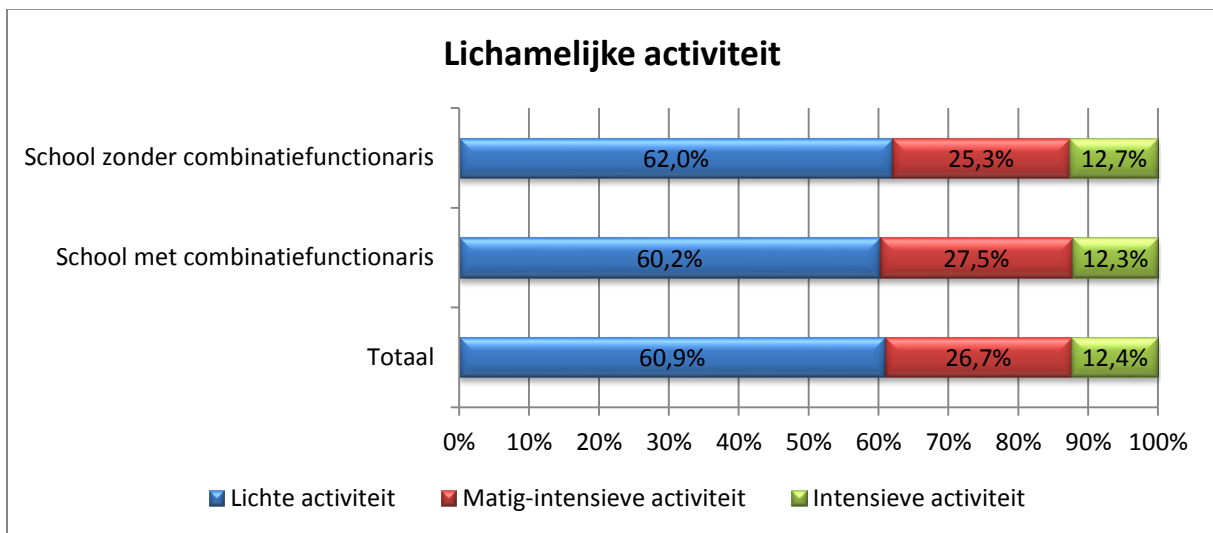
In figuur 7 worden de resultaten weergegeven van de observatie van de lescontext.

Figuur 7 Lescontext gedurende SOFIT-observaties.

Uit figuur 7 valt op te maken dat op een school zonder combinatiefunctionaris relatief veel leestijd wordt gebruikt voor algemene zaken als het samenstellen van groepjes, het veranderen van materiaal, van de ene

plaats naar de andere gaan en het naar de plaats begeven waar de activiteiten plaatsvindt. Ongeveer een kwart van de tijd wordt daarnaast gebruikt om kennis over te dragen en uitleg te geven over de activiteiten. Bijvoorbeeld door te vertellen over de techniek, strategie (bv. spel stoppen en richtlijnen geven hoe een spel kan verbeteren), regels en sociaal gedrag. Op een school met een combinatiefunctionaris wordt hier relatief minder tijd aan besteed en meer tijd aan bijvoorbeeld activiteiten zoals danspassen leren of een lay-up aanleren en toepassen van vaardigheden in spelvorm zoals een volleybalspel of danscombinatie.

Figuur 8 Lichamelijke activiteit gedurende SOFIT-observaties.

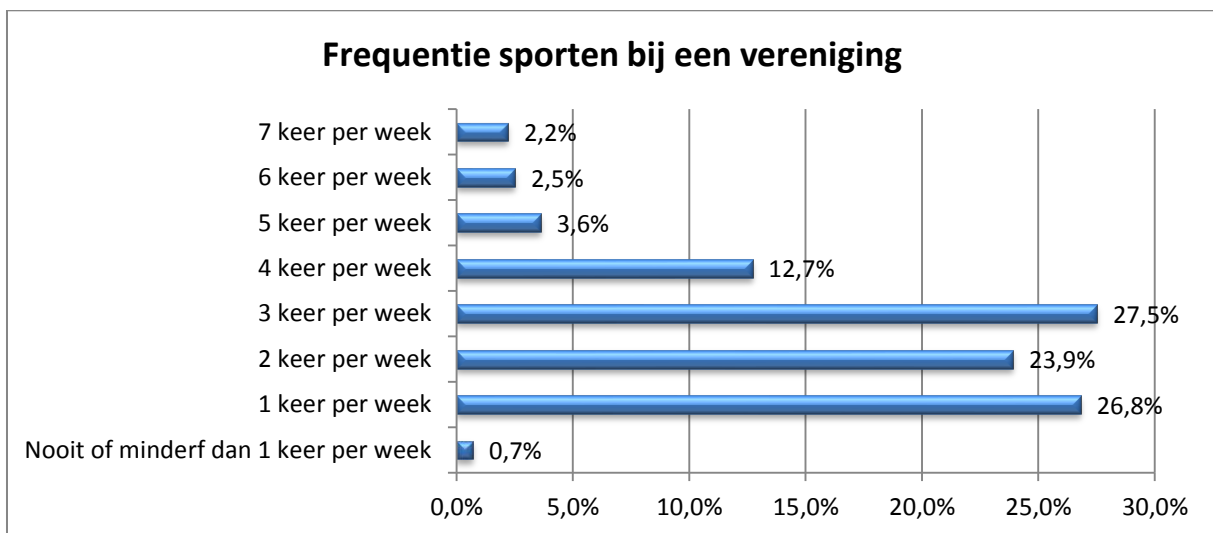
In figuur 8 is weergegeven hoe fysiek actief kinderen zijn op een school met en zonder combinatiefunctionaris. Hieruit valt op te maken dat er nauwelijks verschillen zijn tussen scholen met en scholen zonder combinatiefunctionaris wat betreft de fysieke activiteit tijdens de les.

7. Resultaten vragenlijst sport en bewegen

In totaal hebben 317 van de 390 kinderen een vragenlijst ingevuld over hun beweeggedrag, gezondheid en leefstijl volledig ingevuld. De vragenlijst geeft onder andere antwoord op de vraag aan hoe vaak kinderen bewegingsonderwijs hebben, buitenspelen, sporten bij een club, deelnemen aan naschoolse sport/wijksport en hoe ze zich van en naar school verplaatsen. Ook worden vragen gesteld die ingaan op de inhoud van de lessen bewegingsonderwijs, leefstijl en gezond gedrag. In de volgende paragrafen zijn de resultaten van deze vragenlijsten weergegeven.

7.1 Lidmaatschap sportvereniging

Van alle 317 kinderen is een ruime meerderheid (87,7%) lid van een sportvereniging. In de onderstaande figuur is een overzicht weergegeven van de frequentie van het sporten bij een vereniging. Hierbij moet worden opgemerkt dat de kinderen die hebben aangegeven zes of zeven keer per week te sporten bij een vereniging, de vraag hoogstwaarschijnlijk verkeerd geïnterpreteerd hebben.

Figuur 9 Frequentie sporten bij een vereniging (n=276)

Het sporten bij een sportvereniging wordt door de kinderen gemiddeld beoordeeld met een 9,0. In de onderstaande tabel een overzicht van gemiddelde score per school.

Tabel 6 Gemiddelde cijfer voor sporten bij een sportvereniging per school

	Gemiddelde cijfer
<i>EA Borgerschool</i>	9,0
<i>It Haskerfjild</i>	8,8
<i>St. Ludgeruskoalle</i>	9,2
<i>RK/PC De Toekomst</i>	9,0
<i>CBS De Fontein</i>	8,7
<i>De Tarissing</i>	9,1
<i>De Bron</i>	9,4
<i>De Wynroas</i>	9,0

Aan de 39 kinderen die niet sporten bij een vereniging is gevraagd waarom dit zo is. In tabel 7 zijn de resultaten weergegeven voor 37 kinderen die hier antwoord op hebben gegeven.

Tabel 7 Redenen om niet bij een vereniging te sporten (n=37)

Motivatie	Percentage
<i>Ik vind sporten niet zo leuk</i>	16,2%
<i>De sport die ik leuk vind, is te ver weg</i>	16,2%
<i>Ik heb er geen tijd voor</i>	16,2%
<i>Mijn ouders vinden sport te duur</i>	10,8%
<i>Ik ben niet zo goed in sport</i>	8,1%
<i>Ik heb problemen met mijn gezondheid</i>	0,0%
<i>Mijn vrienden/vriendinnen sporten ook niet</i>	0,0%
<i>Andere reden⁶</i>	54,1%

7.2 Naschoolse sport en sport in de buurt

Aan de kinderen is vervolgens gevraagd of ze in de buurt of via/rond school deelnemen aan sportactiviteiten die niet in schooltijd en ook niet bij een sportvereniging plaatsvinden. In tabel 8 zijn de antwoorden weergegeven.

Tabel 8 Deelname aan sport- en spelactiviteiten in de buurt

	<i>School met combinatiefunc.</i>	<i>School zonder combinatiefunc.</i>	<i>Totaal</i>
<i>Nee, die zijn er niet/ik weet niet of die er zijn</i>	8,4%	30,8%	17,9%
<i>Nee, maar er zijn wel sportactiviteiten</i>	36,9%	14,3%	27,2%
<i>Ja, ik doe minder vaak dan 1 keer per maand mee</i>	21,8%	13,5%	18,3%
<i>Ja, ik doe 1-3 keer per maand mee</i>	17,9%	12,8%	15,7%
<i>Ja, ik doe 1 keer per week mee</i>	7,8%	10,5%	9,0%
<i>Ja, ik doe vaker dan 1 keer per week mee</i>	7,3%	18,0%	11,9%

Tabel 8 laat zien dat kinderen op een school zonder combinatiefunctionaris (veel) vaker aangeven dat er geen naschoolse activiteiten worden georganiseerd, of niet weten of die er zijn. Dit zou kunnen betekenen dat er op

⁶ Toelichtingen zijn te vinden in de bijlage.

en rond scholen zonder combinatiefunctionaris geen of minder naschoolse sport- en beweegactiviteiten worden georganiseerd of dat de communicatie hierover onvoldoende is.

Het sporten bij naschoolse sport of sport in de buurt wordt gemiddeld beoordeeld met een 7,4. In tabel 9 zijn de gemiddelde cijfers weergegeven voor de scholen afzonderlijk. Opvallend hierbij is dat op scholen met een combinatiefunctionaris (eerste drie scholen) de gemiddelde cijfers lager liggen. Een verklaring hiervoor is moeilijk te geven.

Tabel 9 Gemiddelde cijfer voor sporten bij naschoolse sport of sport in de buurt per school

	Gemiddelde cijfer
<i>EA Borgerschool</i>	6,5
<i>It Haskerfjild</i>	6,8
<i>St. Ludgeruskoalle</i>	7,3
<i>RK/PC De Toekomst</i>	8,6
<i>CBS De Fontein</i>	7,3
<i>De Tarissing</i>	8,4
<i>De Bron</i>	8,6
<i>De Wynroas</i>	8,5

Aan de kinderen die nooit of maar 1 keer per maand meedoen aan naschoolse sport- en spelactiviteiten is gevraagd wat hiervan de reden is. In tabel 8 zijn de resultaten weergegeven.

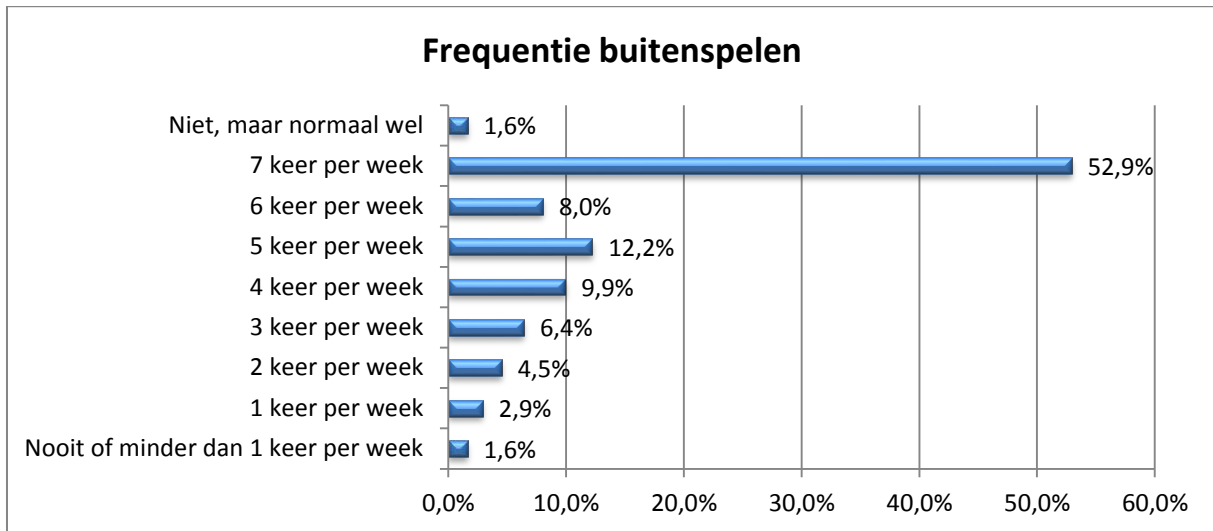
Tabel 10 Redenen om niet (zo vaak) deel te nemen aan sport- en spelactiviteiten in de buurt (n=198).

	Percentage
<i>Ik heb er geen tijd voor</i>	27,0%
<i>De sport die ik leuk vind, doen ze niet bij de naschoolse sport of sport in de buurt</i>	24,5%
<i>Mijn vrienden/vriendinnen doen ook niet mee</i>	12,6%
<i>Ik vind sporten niet zo leuk</i>	4,4%
<i>Mijn ouders vinden naschoolse sport of sport in de buurt te duur</i>	1,9%
<i>Ik ben niet zo goed in sport</i>	1,9%
<i>Ik heb problemen met mijn gezondheid</i>	0,6%
<i>Andere reden⁷</i>	45,9%

⁷ Toelichtingen zijn te vinden in de bijlage.

7.3 Buitenspelen

In de onderstaande figuur is een overzicht weergegeven van hoe van de kinderen per week buiten spelen (buiten schooltijd).

Figuur 10 Frequentie buitenspelen.

Het buitenspelen wordt door de kinderen gemiddeld beoordeeld met 8,9. In tabel 9 worden de gemiddelde cijfers voor buitenspelen per school weergegeven.

Tabel 11 Gemiddelde cijfer voor buitenspelen per school

	<i>Gemiddelde cijfer</i>
<i>EA Borgerschool</i>	9,0
<i>It Haskerfjild</i>	8,5
<i>St. Ludgeruskoalle</i>	9,6
<i>RK/PC De Toekomst</i>	9,0
<i>CBS De Fontein</i>	9,1
<i>De Tarissing</i>	9,1
<i>De Bron</i>	9,3
<i>De Wynroas</i>	8,1

In de onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de redenen waarom kinderen niet (zo vaak) buiten spelen.

Tabel 12 Redenen om niet (zo vaak) buiten te spelen (n=9).

	Percentage
<i>Ik vind buiten spelen niet zo leuk</i>	44,4%
<i>Ik heb er geen tijd voor</i>	22,2%
<i>Ik ben niet zo goed in buiten spelen</i>	0,0%
<i>Wat ik leuk vind om te doen is te ver weg</i>	0,0%
<i>Ik heb problemen met mijn gezondheid</i>	0,0%
<i>Mijn vrienden/vriendinnen spelen ook niet buiten</i>	0,0%
<i>Andere reden⁸</i>	22,2%

7.4 Schoolgym

Aan de kinderen is letterlijk de vraag gesteld of ze vinden dat ze genoeg gym krijgen op school. In tabel 13 een overzicht van de resultaten.

Tabel 13 Vind je dat je genoeg gym krijgt op school?

	School met combinatiefunctionaris	School zonder combinatiefunctionaris	Totaal
<i>Ja, het is goed zo</i>	42,7%	36,8%	40,1%
<i>Het mag wel minder</i>	0,6%	0,0%	0,3%
<i>Het mag wel meer</i>	55,1%	60,3%	57,3%
<i>Weet ik niet</i>	1,7%	2,9%	2,2%

Tabel 14 Gemiddelde cijfer voor gymnastiekles per school?

	Gemiddelde cijfer
<i>EA Borgerschool</i>	7,8
<i>It Haskerfjild</i>	7,9
<i>St. Ludgerusskoalle</i>	8,2
<i>RK/PC De Toekomst</i>	7,8
<i>CBS De Fontein</i>	8,8
<i>De Tarissing</i>	8,6
<i>De Bron</i>	9,2
<i>De Wynroas</i>	9,0

⁸ Toelichtingen zijn te vinden in de bijlage.

7.5 Overig beweeggedrag

In tabel 13 is weergegeven hoeveel dagen per week kinderen lopend of zelf fietsend naar school gaan.

Tabel 15 Aantal dagen dat kinderen lopend of zelf fietsend naar school gaan

	Percentage
<i>Nooit</i>	2,2%
<i>1 keer per week</i>	3,5%
<i>2 keer per week</i>	3,8%
<i>3 keer per week</i>	8,0%
<i>4 keer per week</i>	9,2%
<i>Elke dag</i>	73,2%

Zeven kinderen (2,2%) geven aan nooit lopend of zelf fietsend naar school te gaan. In de onderstaande tabel een overzicht van de redenen waarom zij dit niet doen.

Tabel 16 Aantal dagen dat kinderen lopend of zelf fietsend naar school gaan (n=7)

	Percentage
<i>Ik vind lopen/ zelf fietsen niet zo leuk</i>	0,0%
<i>Het is te ver om te lopen of zelf te fietsen naar school</i>	100,0%
<i>Ik heb er geen tijd voor</i>	0,0%
<i>Ik heb problemen met mijn gezondheid</i>	0,0%
<i>Mijn vrienden/vriendinnen lopen of fietsen ook niet zelf naar school</i>	0,0%
<i>Andere reden</i>	0,0%

De kinderen die wel lopend of zelf fietsend naar school gaan, beoordelen dit gemiddeld met een 8. In de onderstaande tabel een overzicht van de gemiddelde cijfers per school.

Tabel 17 Gemiddelde cijfer voor het lopen of zelf fietsen naar school per school

	Gemiddelde cijfer
<i>EA Borgerschool</i>	7,7
<i>It Haskerfjild</i>	7,7
<i>St. Ludgerusskoalle</i>	7,9
<i>RK/PC De Toekomst</i>	8,3
<i>CBS De Fontein</i>	7,7
<i>De Tarissing</i>	8,2
<i>De Bron</i>	8,2
<i>De Wynroas</i>	8,3

7.6 Nederlandse Norm Gezond Bewegen, Fitnorm en Combinorm

Tot slot is aan de kinderen gevraagd hoeveel dagen per week ze tenminste 60 minuten matig intensieve lichaamsbeweging hebben en hoe vaak per week ze tenminste 20 minuten intensieve lichaamsbeweging hebben. Op basis van deze gegevens kan worden vastgesteld of ze aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen⁹ (NNGB) en/of Fitnorm¹⁰ voldoen. Naast de NNGB en Fitnorm bestaat de Combinorm. Om aan deze norm te voldoen, dien je te voldoen aan de NNGB en/of de Fitnorm. In tabel 18 is weergegeven welk percentage van de kinderen op de scholen hieraan voldoet.

Tabel 18 Percentage kinderen dat al dan niet voldoet aan de NNGB.

	NNGB	Fitnorm	Combinorm
<i>EA Borgerschool</i>	44,3%	74,0%	84,6%
<i>It Haskerfjild</i>	31,9%	71,0%	84,6%
<i>St. Ludgeruskoalle</i>	43,2%	70,3%	81,6%
<i>RK/PC De Toekomst</i>	20,8%	70,8%	73,1%
<i>CBS De Fontein</i>	9,3%	65,1%	69,6%
<i>De Tarissing</i>	23,3%	63,3%	74,2%
<i>De Bron</i>	31,6%	78,9%	91,3%
<i>De Wynroas</i>	11,4%	77,3%	80,9%
School met combinatiefunctionaris	39,2%	72,1%	84,1%
School zonder combinatiefunctionaris	16,9%	70,6%	78,6%
Totaal	28,6%	71,4%	81,5%

Tabel 18 laat enkele opvallende percentages zien. Met name valt op dat het percentage kinderen op een school met combinatiefunctionaris dat aan de NNGB voldoet (39,2%) veel hoger is dan het percentage kinderen op een school zonder combinatiefunctionaris dat aan de NNGB voldoet (16,9%). Vooral het percentage kinderen op een school met combinatiefunctionaris dat aan de NNGB voldoet is extreem hoog en vele malen hoger dan bijvoorbeeld provinciale cijfers laten zien. Uit cijfers van Sport Fryslân blijkt namelijk dat 16% van alle 6-11 jarigen in de provincie Friesland aan de NNGB voldoet en dus dagelijks een uur matig intensief beweegt.¹¹

Om die reden is een extra analyse uitgevoerd waarbij is gekeken naar een mogelijk verband tussen de motoriek van kinderen en de NNGB. Hierbij zijn alle deelnemende kinderen bij elkaar gevoegd en is dus niet gekeken naar de school waar het kind naartoe gaat. Tabel 19 laat de resultaten zien.

⁹ Dagelijks een uur matig intensieve lichamelijke activiteit.

¹⁰ Minstens drie keer per week minimaal 20 minuten zwaar intensieve lichamelijke activiteit.

¹¹ Sport Fryslân, Sport- en bewegen 6-11 jaar, 2009

Tabel 19 relatie motoriek en NNGB

	% NNGB	
	<i>0-meting</i>	<i>1-meting*</i>
Afwijkende motoriek	16,4%	14,0%
Risicogebied	17,6%	29,1%
Motoriek in orde	23,0%	32,4%

*Chi-kwadraat= 7,26 (2), $p > ,05$

Uit tabel 19 laat blijkt dat er een significant verband bestaat tussen de motoriek van kinderen en het al dan niet voldoen aan de NNGB. Kinderen waarvan de motoriek in orde is voldoen significant vaker aan de NNGB dan kinderen met een afwijkende motoriek.

8. Samenvattende conclusies

Tot slot van deze rapportage worden op basis van de resultaten van het onderzoek enkele samenvattende conclusies getrokken. Deze vormen een goede basis voor de verdere discussie over de inzet van combinatiefunctionarissen in het bewegingsonderwijs en mogelijk vervolgonderzoek.

1. Op alle deelnemende scholen zitten minder kinderen met overgewicht en obesitas dan tijdens de eerste meting in het schooljaar 2011-2012. Opgemerkt moet worden dat dit niet per se kan worden toegeschreven aan de inzet van vakleerkrachten/combinatiefunctionarissen. Ook andere projecten gericht op voeding en bewegen kunnen hier een bijdrage aan hebben geleverd, evenals de aandacht voor en zorg van ouders over de gezondheid van hun kinderen.
2. Kinderen op een school waar onder leiding en/of begeleiding van een professionele leerkracht bewegingsonderwijs wordt gegeven, scoren hoger op balans- en balvaardigheidstesten en kinderen op een school **met** vakleerkracht/combinatiefunctionaris zijn in algemene zin motorisch vaardiger dan kinderen op een school **zonder** vakleerkracht/combinatiefunctionaris. Hieruit kan geconcludeerd worden dat combinatiefunctionarissen of vakleerkrachten vaker aandacht besteden aan het toepassen van vaardigheden met als hoofddoel: oefenen, verfijnen, uitbreiden van vaardigheden zoals danspassen leren, een lay-up leren of over een evenwichtsbalk balanceren, wat ertoe bijdraagt dat de motoriek van kinderen verbeterd. Dit blijkt ook uit de resultaten. Tijdens lessen bewegingsonderwijs op scholen **met** vakleerkracht/combinatiefunctionaris is meer aandacht voor het toepassen van vaardigheden in een spel of competitieve setting zonder noemenswaardige bemoeienis van de docent.
3. Kinderen op een school **zonder** vakleerkracht/combinatiefunctionaris geven vaker aan dat er geen naschoolse activiteiten zijn of niet weten of er naschoolse activiteiten zijn. Hieruit blijkt duidelijk het positieve effect van de inzet van een combinatiefunctionaris op en rond de school. Hij of zij is namelijk vaak niet alleen verantwoordelijk voor sport en bewegen binnen de school, maar slaat ook de brug naar naschoolse sport- en beweegactiviteiten, die hij al dan niet samen met sportverenigingen organiseert en uitvoert.

Bijlagen

Tabel 20 Toelichting op ‘Andere reden namelijk:’ (Waarom sport je niet (of niet zo vaak) bij een sportvereniging?)

Toelichting

- *Anders zit ik op teveel*
- *Buiten spelen is leuker*
- *De jongens doen flauw*
- *Heb er niet zo'n zin in*
- *Heb ik geen tijd voor, heb nog dieren*
- *lets breken*
- *Ik ben net gestopt met een sport, en ga bijna op een nieuwe*
- *Ik ben net van een sport afgegaan en ga weer op een andere sport*
- *Ik ga nog op een sport*
- *Ik ga nog op sport*
- *Ik heb alleen donderdag training*
- *Ik moet er nog een uitzoeken*
- *Ik moet nog een sport uitzoeken*
- *Ik weet geen sport die ik leuk vind*
- *Ik zoek nog een andere sport*
- *Omdat ik nog moet kiezen*
- *Vorig jaar gestopt. Ga bijna weer op een sport.*
- *Zat eerst op paardrijden, maar we deden elke keer hetzelfde. Daarom gestopt*
- *Ze zeggen dat ik niet goed ben*

Tabel 21 Toelichting op ‘Andere reden namelijk:’ (Waarom sport je niet (of niet zo vaak) bij naschoolse sport of sport in de buurt?)

Toelichting

- *Bij ons zijn er niet zoveel naschoolse sporten*
- *Bij ons zijn niet zoveel naschoolse activiteiten*
- *Die zijn er niet*
- *Die zijn er niet*
- *Die zijn er niet*
- *Er is hier niet zo veel*
- *Er is hier niet zo veel*
- *Er is niet zo veel sport*
- *Er is niet zoveel*
- *Er is niks*
- *Geen tijd*
- *Geen zin*
- *Heb geen zin, die shit is saai*
- *Heb nog dieren*
- *Het is leuk*
- *Het is saai*
- *Het is saai wat ze organiseren*

- *Het is saai wat ze organiseren*
- *Het is saai, ze kunnen het leuker maken. De flyers kunnen ze ook indrukwekkender maken*
- *Het mag niet*
- *Ik ga meestal met mijn vriendinnen wat doen, bijvoorbeeld voetballen*
- *Ik ga naar fisio voor problemen voeten*
- *Ik ga spelen met kinderen uit de klas*
- *Ik heb andere sporten*
- *Ik heb er geen zin in*
- *Ik heb er nooit zin in*
- *Ik heb geen idee wat het is*
- *Ik heb geen zin*
- *Ik heb geen zin*
- *Ik heb geen zin om er heen te gaan*
- *Ik moet ergens anders heen*
- *Ik moet vaak trainen*
- *Ik speel buiten met vriendinnen*
- *Ik sport in heerenveen*
- *Ik vind het niet leuk*
- *Ik vind het stom*
- *Ik weet niet of die er zijn*
- *Ik weet niet of die er zijn*
- *Ik weet niet of die er zijn*
- *Ik weet niet of die er zijn*
- *Ik weet niet of die er zijn*
- *Ik weet niet of die er zijn*
- *Ik weet niet of die er zijn*
- *Ik weet niet of die er zijn*
- *Ik weet niet of er sport in de buurt is*
- *Ik wil met vrienden spelen*
- *Ik woon buitenaf en ik moet over een drukke weg*
- *Ik woon buitenuit, daar is niet zoveel*
- *Ik zit al op een sport en anders is het te duur*
- *Ik zit al op voetbal*
- *Ik zit op een andere sport*
- *Lekker fit fryslan*
- *Meestal heb ik dan trainen*
- *Met de buurt*
- *Mijn ouders praten er niet over*
- *Mijn ouders zijn meestal aan het werk*
- *Naschoolse sport kan ik niet*
- *Omdat ik dan moet trainen*
- *Open spelen is leuker*
- *Soms heb ik er gewoon geen zin in*
- *Soms heb ik geen zin*
- *Thuis is leuker dan buitenschoolse sportactiviteiten*
- *Vind het saai*

- *Voetbal is leuker*
- *We mogen niet op alle sporten zitten*
- *Wegens ziekte*
- *Ze zeggen dat ik niet goed ben*
- *Ze zijn er niet*
- *Ze zijn er niet!*
- *Ze zijn er niet!*
- *Ze zijn er niet!*

Tabel 22 Toelichting op ‘Andere reden namelijk:’ (Waarom speel je niet (of niet zo vaak) buiten?)

Toelichting

- *Omdat ik geen zin heb*
 - *We hebben dan niks te doen*
-